

KALKINMADA KENTLEŞME VE KONUT POLİTİKALARININ ÖNEMİ

Sunay Çetin

Dokuz Eylül Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Doktora Öğrencisi
sunaycetin@yahoo.com

Özet

Kalkınmanın en önemli basamaklarından biri de kentlerin durumudur. Kentlerin kalkınmışlığı; konut ihtiyacı, suç oranı, ulaşım, trafik sorunu, kişi başına düşen gelir, sosyal aktiviteler ve kent sakinlerinin bu aktivitelere katılımına varana kadar çok sayıda ölçütü barındırmaktadır. Günümüzde, kentleşmedeki sorunlar, gelir dağılımındaki uçurumlar, kırsal alanların yaşamaya elverişli alanlar olmaktan çıkması kentlerde ciddi konut sorunları ortaya çıkarmıştır. Göç, yoksulluk ve popülist politikalar çarpık kentleşmeyi ve dolayısıyla konut ihtiyacını körüklemiştir. Çalışmada, kalkınmada kentleşme ve konutun önemi ve konut üretimine dair yürütülmüş çalışmaların konut ihtiyacını karşılamadaki yeterliliği değerlendirilmiştir. Daha sonra Türkiye açısından durum ele alınmış; konut sorunları ve bu sorunların çözümüne yönelik olarak yürütülmüş politikalar ile son olarak öneriler dile getirilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kentleşme, Kalkınma, Konut Sorunu

Alan Tanımı: Bölgesel İktisat, Göç İktisadı

THE IMPORTANCE OF URBANIZATION AND HOUSING POLICIES IN DEVELOPMENT

Abstract

One of the most important step of development is conditions of the cities. Development of the cities consist on lots of measurements such as, habitation need, crime rate, transportation, traffic trouble, per capita income, social activities and participation of the citizens to those activities. Currently, troubles in urbanization, injustice in income distribution, termination of the livability of the rural areas and such conditions have created serious habitation problems in cities. Immigration, poverty and populist policies have boosted up the unplanned urbanization and therefore, have boosted up the need for habitation. In this study,

the importance of urbanization and housing in development and the sufficiency of the pre-managed studies about housing production to meet the increasing housing need have been examined. Turkey's conditions have been studied afterwards; housing problems and policies which had been managed as a solution to those problems have been stated and finally suggestions for the solution to those problems have been mentioned.

Key Words: *Urbanization, Development, Housing Problem*

JEL Code: O18

1. KENTLEŞME VE KONUT

Bir ülkede, bölgede veya kentte gelir düzeyi rakamlarından da öte, kültürel, sosyal, ekonomik birçok alanda beklenen ve gereken düzeye ulaşma anlamına gelen kalkınma açısından kentlerin durumu son derece önemli bir unsurdur. Konut ihtiyacının en aşağı düzeyde olması veya hiç olmaması, istihdam olanaklarının artması, sağlık, eğitim, barınma olanaklarının üst düzeyde olması, kentlerin gelişmişliklerini göstermektedir.

Küreselleşme ile beraber kentler yerel olduğu kadar sınırların ötesinde de bir varlık halini almışlardır. Kentlerdeki üretim, tüketim, talep koşulları, başka şehirleri de etkileyebilmektedir. Kentlerin gelişim ve kalkınma yaşayamadan kentleşmeleri ve yaşayanlarına sağlıklı bir hayat sunmaları mümkün görünmemektedir. Kent içi, kentler arası gelir düzeyi eşitsizlikleri, doğal kaynakların yetersizliği, teknolojik açıdan bölünmeler, kamu hizmetlerine erişim açısından yaşanan farklar, ulaşım güçlükleri kentlerin günümüzde yaşadığı en büyük sorunlardandır. Başta sanayileşme, sanayileşmenin beraberinde getirdiği artan nüfus ve son olarak konut ihtiyacı ve konut politikaları kentlerin yapısal değişimine, kent dışı yerleşim alanlarında ise yeni ve bozuk kentleşmelere neden olmuştur. Üretim ve tüketimin en büyük payına sahip olan kentler, ülkelerin gelişmişliklerinde de en büyük paya sahip olduklarından buradaki eşitsizlikler, çarpıklıklar, geri kalmışlık hızla ülkeyi etkileyecek boyuta ulaşabilmektedir.

Kentlerin ve kentleşme adına yürütülen politikaların bugün üzerinde en çok durduğu konulardan biri de kaçınılmaz bir şekilde “konut ve konut politikaları” olmuştur.

Barınmanın temel bir ihtiyaç olmasından ötürü konut, eski çağlarda mağara yaşantısından günümüze, doğa koşulları, siyasi yapı, gelişmişlik, sanayileşme, yaygın iş kolu, nüfus hareketleri gibi etkenler altında değişerek, gelişerek

gelmiştir. Ve artık bireyin barınmasını sağlayacak bir kapalı alandan öte, kaliteli bir yaşam imkânını sunan, doğal afetlere dayanıklı yapıları ifade etmektedir. Ülkenin gelişmişliği, gelir düzeyi, toplumsal yapısı, sanayileşme düzeyine kadar birçok alanın yansımaları olmasından dolayı esasında “konut kimliktir” diyebiliriz. Konutu aynı zamanda bir hak olarak da görmek gerekmektedir. 82 Anayasası, konut hakkını “sosyal ve ekonomik haklar ve ödevler” kısmında ele almış ve “Devlet, şehirlerin özelliklerini ve çevre şartlarını gözeterek bir planlama çerçevesinde, konut ihtiyacını karşılayacak tedbirleri alır, ayrıca toplu konut teşebbüslerini destekler.” ifadesini kullanmıştır. Söz konusu madde, devletin bireylere barınma ihtiyaçlarını karşılayacak girişim ve düzenlemelerde bulunacağını belirterek konutu devlet açısından bir ödev, vatandaş açısından ise bir hak olarak ele almıştır.

Konut dendiğinde birbirinden bağımsız düşünülmemeyecek kavramlar ve olgular karşımıza çıkmaktadır. *Sanayileşme*, bir ülkede kentte dokuyu, mimariyi, yerleşim alanlarını belirleyen en önemli etmenlerdendir. *Göç* ise konut politikalarını yönlendiren bir unsur olmanın yanında *konut ihtiyacını* karşımıza çıkarmaktadır. Günümüzde bu üç terim, konut kelimesinin geçtiği hemen her alanda dile getirilmektedir.

1.1. Sanayileşme

Özellikle sanayileşme ile hız kazanan şehirleşme, hem nicelik hem de nitelik bakımından, hızlı bir değişim sürecini başlatacak sosyal hareketliliğe neden olmuştur. Artan nüfus yoğunluğunun yanında, sosyal hareketlilik ve toplumsal iş bölümünün gelişmesi; tarım dışı ekonomi ve çok kültürlü heterojen bir sosyal yapı ile tarihte benzeri görülmemiş bir sosyal değişimin yaşandığı bir sürece girilmiştir (KARAMAN, 2004: 109).

Sanayileşme, varlığını sürdürmek için esasında en çok “göç” olgusuna ihtiyaç duymuştur. Tarım toplumu insanların kente çekmek, makineye dayalı üretimde istihdam etmek adına göçler fabrikanın kurulu olduğu bölgelere doğru yoğunlaştırılmıştır. Artan nüfusun barınması için de mevcut dar alanlara sığabilecek daha çok kapasiteli yapılara ihtiyaç vardı. Ve bugünün kalabalık, birbirinin içine geçmiş, barınma politikasını “istifleme politikası” şeklinde uygulayan toplumsal yapı, sanayi devriminin bir mirası olmuştur. Sanayileşme sürecini tamamlamış gelişmiş toplumlarda bu etkiler büyük ölçüde ortadan kalkmış; ancak sanayileşmesini tamamlamamış ülkelerde hala göç yolu ile kentleşme görülmektedir.

1.2. Göç

Göç, insanın habitatından kimi zaman gönüllü olsa da, genellikle zorlayıcı nedenlere bağımlı olarak kopması sonucu ortaya çıkan bir olgudur (GÜREL, 2001: 132). Ülkenin mevcut ekonomik ve sosyal yapısına göre, bölgeler arası gelişmişlik ve yoğun olan sektörlere göre, kırdan kente, kentten kıra, kırdan kıra, kentten kente şeklinde görülebilmektedir. Canlılar var olduğu sürece var olacak olan göç, dünyanın tüm toplumlarda, kimi ülkelerde yoğun, kimi ülkelerde yavaş olmakla beraber daima yaşanmakta olan bir durumdur.

Şehirlere göç sebepleri, itici faktörler ve çekici faktörler olarak iki grupta toplanabilir. İtici faktörler; kırsal alanda kamu hizmetlerinin yetersizliği, ekilebilir toprağın aşırı bölünmesi, makineleşme nedeniyle tarımda istihdamın düşmesi olarak sıralanabilir. Çekici faktörler ise; şehirlere hizmetlerin ve sermaye yatırımlarının yoğunlaşması sebebiyle, iş bulma ümidi, eğitim, sağlık ve diğer kamu tesislerinden yararlanma arzularıdır (ERDEM, 1986: 181). Kırsalda yaşamın zorlukları, kırsal ile kent arasındaki farklı yaşam standardının uçurum haline gelmesi, insanları kırsaldan uzaklaştırmıştır. Bunun yanında, kentlerdeki hayatın, televizyon gibi cazip medya araçları ile kırsaldaki evlere girmesi; kentin iş bulma, daha iyi barınma, sağlık gibi alanlarda vaatlerde bulunur yapısı kişileri kentlere çekmiştir.

Göçün kırsal kesim açısından da değerlendirilmesi gerekmektedir. Göç, köylerin kimsesizleşmesi, tarım ve hayvancılıkla uğraşan kesimin azalması sorununu doğurarak, üretimin azalmasına neden olmakta, dolayısıyla tarım ve hayvancılıkta dışa bağımlılığı artırmaktadır. Ve göç ile gelmiş olan kesim, yeterli konut üretiminin olmaması karşısında, yasadışı ve kalitesiz yapılara yönelerek “gecekondu” denen yapılaşmayı başlatmıştır.

1.3. Konut İhtiyacı

Hane halkı sayısının mevcut konut sayısından fazla olması şeklinde tanımlanabilecek konut ihtiyacı, “açık” ve “gizli” şekillerde görülebilir. Açık konut ihtiyacı, salt bir matematik orandan bahsederken gizli konut ihtiyacı, yapının niteliklerini de hesaba katar. Dolayısıyla, aşırı kalabalık, birden çok ailenin yaşadığı konutlar ile niteliksiz, kalitesiz, güvenliksiz ve dayanıksız konutlar gizli konut ihtiyacı içinde değerlendirilir. Bu çerçevede; konut sorununun çözümü, gizli konut ihtiyacının hesaplanabilmesine dönük yapılacak geniş çaplı araştırmaların ışığında ve uzun vadeli nüfus artışı, göç hareketleri, sanayileşme vs. tahminleri kapsayacak şekilde değerlendirilmelidir (İMO Konut Raporu, 2008: 8).

Bu ihtiyaçlardan birincisi nicelik açısından, ikincisi ise nitelik açısından doğmuş ihtiyaçlardır.

Ulusların yaşam kalitesinin yükseltilmesinde konuta sahip olmak kadar konutların nitelikleri de önemlidir. Kötü konut koşulları, kötü beslenmeden sonra, düşük yaşam düzeyinin en açık göstergesidir (SAMSUNLU, 2007: 357). Dolayısıyla konut sorunu, kalkınma sorununun da bir parçası olmuştur. Ülkelerin kalkınmışlık düzeyleri kentleriyle, kentlerin dokusu ve mimarisıyla doğru orantılı olarak, konut üretimine yönelik teknolojilerin kullanımı veya bu teknolojilerin yetersizliği, kentin tarihi ve kültürel yapısıyla uyumu, nüfusa cevap verip veremediği hususları da kalkınmışlıkla ilintilidir. Tüm bu sorunların varlığı, gelişmekte olan ülkelerde sanayileşme çabasından ötürü nüfus artışını beraberinde getirmektedir. Sanayi yoğun kentlerde nüfusun yığın halinde, barınma koşullarının ise bir kirlilik meydana getirecek kadar karmaşık halde olduğu gözlenmektedir.

“Konut Sorunu” da tam da bu noktada karşımıza çıkmaktadır. Konutu bir “sorun” haline getiren ona duyulan ihtiyacın giderilememesi durumudur. Ve bu durum, bugün tüm dünyayı ilgilendiren, uluslararası düzeyde çözüm arayışlarına gidilen, kalkınma planlarının bir parçası haline gelmiş bir sorundur.

2. KALKINMASIZ KENTLEŞMEDE KARŞILAŞILAN KONUT SORUNLARI

Kalkınmanın önemli bir parçası olarak düşünülmemeyen ve yanlış yürütülen kentleşme politikaları içinde karşılaşılan en büyük sorun konut ihtiyacı olmaktadır. Göç, artan yoksulluk, gecekondular bu sorunların başında gelmektedir.

2.1. Yoksulluk

Göç hareketlerinin kentlerde yoğunlaştırdığı nüfusun, iş edinme ve yaşam koşullarını iyileştirme olanaklarının daralması, kentsel yoksulluğun temel nedenlerindedir. Kentsel yoksulluk çalışan kesimler için de geçerlidir. Ücret düzeylerinin düşmesi ve toplumsal hizmetlerin ticarileşerek paralı hale gelmesi, çalışan kesimleri yoksulluk sınırının altına çekerken, işsizler, diğer çalışmayan engelliler, yaşlılar, çocuklar ile kadınlar ve gençler gibi ev içi emeği ücretsiz olan kesimler yoksulluk düzeyinin en altında yer almaktadırlar (T.C. BAYINDIRLIK VE İSKÂN BAKANLIĞI, 2009: 35).

Sağlıklı ve rahat bir yaşam olanaklarından yoksun ve asgari bir yaşam standardının altında bulunan kesimlerin yaşam alanları da son derece sağlıksızdır. Dayanıklılıktan uzak derme çatma bir yapıda, oda sayısının yetersiz olduğu,

ulaşım sorunlarının yaşandığı bu sağlıksız konutlar, ihtiyaçlara cevap veremeyerek konut sorununun ciddi bir kısmını oluşturmaktadır. Bu duruma yönelik getirilen çözümler ise konut sorununa daha başka bir boyut kazandırmakta ve yoksul kesimin yaşam alanı mülkiyetinin el değiştirilmesi yolu ile ellerinden alınmaktadır.

2.2. Kentsel Rant

Temelinde toprağın “kıt” oluşundan kaynaklanan rantlar gibi kentsel rant da, hızlı nüfus artışı ile kentlerde arazi ve binaların yetersiz kalması karşısında gayrimenkullerin değeri artmaktadır. Kentsel rant, belirli arazilerin belirli kişilere tahsis edilmesine; imar yolsuzluklarının ortaya çıkmasına; lüks konut ve villalar ile belirli kesime yönelik inşaatlar yapılmakta, bu arazilerin talanına, sömürülmesine göz yumulmaktadır. Kentteki orta ve dar gelirli dediğimiz büyük çoğunluk ise, fiyatları oldukça yükseltelen bu arsa, arazi ve konutlara ulaşamamaktadırlar.

2.3. Hızlı ve Plansız Kentleşme

Sanayileşmenin, iş yeri ve fabrikaların merkezi alanlarda ve kentlerde yoğunlaştırılması ve kırsaldaki yoksulluk, şiddet gibi nedenler göç edenlerin sayısını çoğaltmaktadır. Kentlerde konut ihtiyacı hızla yükseldiği gibi kentlerin mimari yapılarında plansızlık ve rantın etkisiyle bozulmakta, çözümlü zorlaşmaktadır. Böyle bir süreç, gecekonduları yoksul kesimin çözümü haline getirmiştir. Göçle gelen ve kente tutunma çabası içinde olan nüfus için ilk ve belki de son durak gecekondulardır.

2.4. Gecekondu

Gecekondular, kamuya veya başkasına ait araziler üzerinde yasa dışı olarak inşa edilmiş yapılardır. Bu yapıların, içme suyu, ulaşım, haberleşme gibi hizmetlerden uzak, sağlıksız koşullar içinde, ufak ve fert sayısı açısından son derece kalabalık, yetersiz olması gibi temel özellikleri vardır.

Gecekondular her zaman imar düzenlemelerinin dışında kalan yapılardır. Bu nedenle de varlığını, genellikle seçim öncesinde gecekondu affı çıkıncaya kadar, siyasi etkilerle, rüşvetle ya da gecekondu mafyalarına verilen haraçlarla sürdürmeye çalışmaktadır. Bu durumun uzantısı, gecekonduları kent rantına ortak olan bir kurum haline getirmiştir (SÖNMEZ, 1996: 86-87).

Habitat’ın 2003 yılında yayınladığı “Gecekondu Sorunu” adlı rapora göre, kentlerde gecekonduda yaşayan nüfusun, kent nüfusuna oranı, Avrupa’da kent nüfusunun %6’sı gecekondulardan oluşmakta; Güney Asya’da %59, Batı

Asya'da %33, Afrika'da Aşağı Sahra bölgesinde %72 şeklinde gerçekleşmiştir. Raporda gecekondulaşmanın yüksek olduğu bölgelerden yola çıkılarak, gecekonduların sorununu; *gelir dağılımında eşitsizlik, ekonomik büyümenin olmaması* ve *iç göç* dolayısıyla ortaya çıkmış olan *yoksulluk* ile ucuz konut bulunamaması durumundan ortaya çıktığı vurgulanmıştır (HABİTAT, 2003: 25-28).

2.5. Depreme Dayanıklılığın Olmaması

Konutların depreme dayanıklı olmamasının sebebi yalnızca konutu yapan kişi ve kurum değil, büyük oranda da denetimi yapmayan kurumdur. Dolayısıyla konutların depreme dayanıklı olmaması bir vicdan ve sağduyu eksikliği kadar aynı zamanda da bir mevzuat ve uygulama eksikliğidir.

Özellikle az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde yaşanan depremlerde yıkımlar ve can kaybı yüksek olmaktadır. 17 Ağustos 1999 Marmara Depremi, depremin bir doğa felaketinden ziyade, bir doğa olayı olduğunu ve onu felaket haline getirenin ise yine insanlar olduğunu kanıtlamıştır. Depremin bilânçosuna göre, hasarlı konut 285 bin 480; hasarlı işyeri ise 42 bin 902 olarak gerçekleşmiştir. Can kaybı ise 17.000'in üzerinde gerçekleşmiştir. Ve aradan geçen 12 yıl içinde yapılan kalıcı konut sayısı da 42 bin 130 adet olmuştur. 2005 yılında Pakistan'da gerçekleşen 7.6 büyüklüğündeki depremde can kaybı ise 80.000'in üzerinde olmuştur. (DEPREM SİMÜLATÖRÜ, t.y.: s.y.).

Depremin bir konut sorunu haline gelmesi yalnızca depreme dayanıklılığının olmamasını değil, deprem sonrası çözümden geç kalınmasını da kapsamaktadır. Prefabrik konut ve kalıcı konutların temininde geç kalınması ve çadırın bir çözüm olarak sunulması da deprem nedeniyle yaşanan konut sorunlarıdır.

2.6. Çözüm Amaçlı Uygulanan Yanlış Politikalar

Konut sorununun çözümünde uygulanan politikalarda çoğu zaman popülist yaklaşımlar sergilenmektedir. Oy kaygısıyla yürütülen bu politikalarda sorunun çözülmesi bir kenara sorunun üzeri kapatılmakta, hatta teşvik edilmektedir. Toplumsal yapının iyi analiz edilmemiş olması, mevcut gereksinimler ve imkânların üzerinde durulmaması bu çözümleri, sorunu tetikleyici uygulamalar haline getirmektedir. Ülkemiz bu tür politikaların izlenmesi açısından temel bir örnek teşkil etmektedir.

2.6.1. İmar afları

Kentleşmenin doğurduğu kamu yönetimi sorunlarını çözebilmek için sık sık kaçak yapıların ve gecekonduların yasalarla bağışlanması yoluna başvurulmuştur. Özellikle de 80'lerde bu amaca yönelik sık sık yasa çıkarılmıştır. Bu af yasaları,

topluma verilen telafisi olanaksız zararları ortadan kaldırmaya yetmediği gibi, yasakları çiğneyenleri ödüllendirmek anlamına gelmiştir. Ve ne yazık ki, gecekondulaşmayı özendirmiştir (KELEŞ, 1986: s.149). İktidarların yeniden seçilme kaygılarıyla çıkardıkları af yasaları, kısa süreli çözüm gibi görünse de esasında büyük bir sorunun geçici bir süreliğine üzerini örtme ve bundan faydalanma anlamını taşımaktadır. Nitekim Türkiye, bu yasaların yerleştiği “*nasil olsa imar gelir*” anlayışı sonucu 2000'lere geldiğinde kökleşmiş bir kaçak yapı sorunuyla yüz yüze kalmıştır. Bu yapıyı değiştirme adına diğer dünya ülkelerinde olduğu gibi kimi dönüşüm politikaları uygulamaya başlanmıştır.

2.6.2. Kentsel Dönüşüm Projeleri (KDP)

Kentsel dönüşüm kavramı genel olarak, “bir kentsel alanın amaçlı olarak belirli bir zaman dilimi içinde, yeniden geliştirilmesi yönünde iş olanakları yaratılarak, altyapı koşulları iyileştirilerek ve çevresel yenileme sağlanarak” yeniden yapılandırılması olarak ele alınabilir (ERGÜN ve GÜL, 2010: 365-366).

KDP, sağlıklı yaşam alanı oluşturmak ve konut standardını artırmak adına olumlu sonuçlar doğuracak bir uygulamadır. Ancak ülkemizdeki uygulaması, mülkiyet hakkına doğrudan ve ciddi bir müdahaledir. Mülkiyetin alt gelir grubundan alınarak, daha üst gelir gruplarına devredilmesi; alt gelir gruplarının ise şehir dışında ve kendi tercihleri olmayan konutlarda yaşamaya gönderilmesi KDP'lerdeki uygulamanın özetidir.

Tüm bu sorunlar içinde gerçekleşen bir kentleşmenin ülkeye maliyeti oldukça yüksek olmaktadır. Yoksulluğun giderek artması, büyüyen kentler içinde gelir dağılımı uçurumunun giderek yükselmesi, temiz içme suyu ve sağlıklı barınma koşulları gibi olanaklardan uzak yaşayan sağlığı tehlikede bir kesimin varlığı ve tüm bunlarla beraber yoksul kesimlerde suça yönelmenin ortaya çıkması, böyle bir kentleşmede ortaya çıkan sorunlardır. Ve bu sorunlar, kalkınmanın ekonomik ve sosyal boyutlarının içeriğini oluşturduklarından kalkınmayı olumsuz etkilemekte, engellemektedir.

Türkiye'de de kentleşme, bu sorunlarla beraber gerçekleşmektedir. Yerleşim alanlarının gelişmesi şeklinde değil de kentlerin nüfus ve yerleşim alanı olarak genişlemesi ve büyümesi şeklinde bir kentleşme olgusu yaşanmaktadır.

3. ÖNERİLER

Kentleşme ve konut sorunu, yalnızca nicelik değil, nitelik açısından da önemli bir anlam içermektedir. Çünkü konut sorunu, kaliteli, yaşam standardı açısından iyi denebilecek düzeyde ve sağlıklı bir yaşam sürdürme adına gerekli olan konutların

eksikliği; yaşam kalitesini düşüren yapıların ise fazlalığı olarak karşımıza çıkmaktadır. Ülkemizde de kentleşmenin olumsuz yönleri ağır bir şekilde yaşanmaktadır. Ayrıca son 30 yıl süresince yaşanan terör olayları nedeniyle, göç bir bakıma yaşam mücadelesinin bir parçası haline geçmiş, zorunlu göç olgusu karşımıza çıkmıştır.

Ancak Türkiye’de ve benzer sorunları yaşamakta olan diğer ülkelerde kentleşme ve konut sorununun çözülebilmesi için “kırsalın dönüşümü” hususunun da unutulmaması gerekmektedir. Tarım politikaları ile kırsalda makineleşmenin yaygınlaştırılmamış, bu sayede çiftçilerin iş yükünün hafiflememiş, üretim hacminin artırılmamış, kırsalda yaşam koşulları iyileştirilemediği gibi, hayatı tehdit eden unsurların da üstüne gidilmemiştir. Ve dolayısıyla göçlerin önüne geçilememiştir. Bu durum, kentlerde yaşanan dönüşüm çabalarının başarısızlığa uğramasındaki etkenlerdendir.

Bayındırlık ve İskân Bakanlığı’nın 2009 yılında çıkardığı raporda, kentleşme ve konut yapılarıyla ilgili stratejiler belirlenmiştir. Buna göre:

Kırsal kalkınmanın sağlanamamış olması nedeniyle kırsal alanda yaşanan işsizlik ve yoksulluğun önlenmesine yönelik yerel üretim ve yerel istihdam odaklı dengeli ekonomik büyümenin esas alınması gerekmektedir. *Tarımsal üretime* destek sağlanması ve istihdam sağlayan yatırımların metropol dışı kentlere yönlendirilmesi iş olanakları dolayısıyla yaşanan göçlerin önüne geçecektir. Kentsel yapılaşmanın İmar Mevzuatına uygun hale getirilmesi gerekmektedir. Zorunlu göçle kentlere gelmiş olup geri dönmek isteyenlerin dönüşlerine yönelik tedbirlerin iyileştirilmesi, geri dönmek istemeyenlerin ise yerleştikleri yerlerde yoksulluk çekmemelerinin sağlanması gerekmektedir. (T.C. BAYINDIRLIK VE İSKÂN BAKANLIĞI, 2009: 90-91).

Bu stratejiler, kırsal kesimin unutulmaması, önceliğin kırsal alanların geliştirilmesine verilmesi açısından sorunun temeline inen stratejiler olarak görülmektedir. Kırsal ile kent arasındaki yaşam kalitesi farklılıklarının kırsal alana yapılacak yatırımlarla azaltılması hedefinin ardından kentlerde imar mevzuatının iyileştirilmesi ve yeni konut üretimi aşamalarına geçilmesi sistemli bir plan program çerçevesinde kentleşme ve konut sorununa yönelik adımların atılacağını göstermektedir.

Konut sorunu kalkınmanın bir parçası olduğuna göre, bu konut politikaları kalkınma stratejilerinden bağımsız düşünülmemelidir. Konut politikalarında yürütülecek çalışmalar bölgesel gelişmişlik farklılıklarını da göz önünde

bulundurarak yürütülmelidir. Buna göre, geri kalmış bölgeler veya göç nedeniyle ıssızlaşmış bölgeler çekici hale getirilebilir.

Konut edinebilirlik, üzerinde durulması gereken bir diğer önemli husustur. Orta ve alt gelirli kesimin konut edinmeleri için devlet desteğinin yetersiz kaldığı durumlarda yerel yönetimler vasıtasıyla daha uygun fiyatlı ve ödeme koşullarının daha hafif belirleneceği konutların üretimi gerçekleştirilebilir. Düşük gelirli kesimlerin konut ihtiyacının giderilmesine yönelik olarak arayışlarda bulunulması ve bir an önce sonlandırılması gerekmektedir.

Konutun temin edilmesi, konut sorununun çözümünde yeterli olmaktadır. Çünkü konut ihtiyacının karşılanmasında, nitelik de önemlidir. Kısa süre içinde inşa edilmiş, çevresel düzenlemeleri eksik bırakılmış, estetikten yoksun binalar, esasında gecekonduların ruhsatla inşa edilmiş, modern görümlü ve çok katlı halini oluşturmaktadır. Konut alanlarının çevre düzenlenmesi, ulaşım olanaklarının yaygınlığı, yaşam kalitesinin artırılması adına park ve bahçe düzenlenmesinin yapılması, deprem riski taşıyan bölgelerdeki konutların güçlendirilmesi, kentin kültürel ve tarihi dokusuna uygun yapıların inşa edilmesi gereklidir.

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı'nın "Bin Yıl Kalkınma Hedefleri" ne yönelik 2011 yılında hazırladığı raporda, "Çevresel Sürdürülebilirlik" hedefi bağlamında; sürdürülebilir kalkınma ilkelerinin ulusal politika ve programlarla bütünleştirilmesi; çevresel kaynaklar kaybının kazanıma dönüştürülmesi; sağlıklı içme suyuna ulaşamayan nüfusun yarı yarıya azaltılması; 2020 yılına kadar en az 100 milyon gecekondulu sakininin yaşamının önemli ölçüde iyileştirilmesi şeklinde hedef belirlenmiştir (UNDP, 2011: 48-55).

Sürdürülebilirlik, kentleşme ve konut politikalarının bir diğer önemli hususu olmaktadır. Doğal kaynakların gözetilmesi, kentlerde tarihi ve kültürel yapının korunması, temiz içme suyu ile daha sağlıklı yaşam koşullarının sunulması, kenti daha iyi tanıyan yerel yönetimlerin daha fazla görev ve sorumluluk üstlenmesi gibi politikalar, yapılan düzenlemelerin devamlılığı sağlamakta yardımcı olacaktır.

Son olarak, konut politikalarının, her bir yerleşim yerinin, orada yaşayanların ve oluşacak yerleşim özelliklerinin kendi ihtiyaçları ve sorunlarını göz önüne alması gerekir. Aksi takdirde bulunacak çözümler, esas sorunun özünden uzak ve çözüm niteliğine sahip olmayan geçici, kısa dönemli politikalar olarak kalacaktır.

4. SONUÇ

Kentlerin giderek daha da büyümesi şeklinde oluşan kentleşme, toplumsal ve ekonomik birçok sorunu da beraberinde getirmektedir. Böyle bir kentleşme şekli, daha çok az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde karşımıza çıkmaktadır. İşsizliğin artması, çevresel sorunlar ve hizmetlere erişimde adaletsizlik, kentlerde artan nüfus ve hızlı kentleşme ile yaşanan sorunlardır. Yalnızca kentleşme politikalarının değil yoksulluğu azaltma adına yürütülmesi gereken politikaların başında da kentleşme ve konut sorunu politikaları gelmektedir.

Kentli nüfusun yaşadığı ağır yoksulluk, konut fiyatlarının pahalılığı ve denetimdeki eksiklikler nedeniyle izinsiz yapılaşmalar artmış, kötü yaşam koşullarına sebebiyet verecek kadar sağlıksız evler inşa edilmiştir. Çözüme yönelik politikalar bu sorunları daha da derinleştirmiştir.

Kentleşme ve konut politikaları yürütülürken üzerinde durulması gereken husus, konut arzının dar ve alt gelir gruplarını kapsayacak şekilde yeniden düzenlenmesidir. Aynı zamanda iradelerin yetki sorumluluklarının netleştirilmesi, yerel yönetimlerin konut politikası açısından sorumluluklarının belirginleştirilmesi yapılanmaların daha az maliyetli olmasını sağlayacaktır. Bunun yanı sıra kentlerin dokusu, toplumsal yapı ve ihtiyaçların oldukça profesyonel analiz edilmesi gerekmektedir.

KAYNAKÇA

ERGUN, Cem ve GÜL, Hüseyin, “*Barınma Hakkının İhlal Edilmesi Sürecinde Kentsel Dönüşüm Projeleri*”, Sosyal Haklar Ulusal Sempozyumu, 2010, <http://www.sosyalhaklar.net/2010/bildiri/ergun.pdf>, [İndirme Tarihi: 29.10.2011].

ERDEM, Vahit, “*Hızlı Şehirleşme ve Konut Sorunu*”, içinde: Hızlı Şehirleşmenin Yarattığı Ekonomik ve Sosyal Sorunlar, 10-11 Ocak 1986, Siyasi ve Sosyal Araştırmalar Vakfı (SİSAV) Yayınları, İstanbul, 1986.

GÜREL, Sümer, “*Türkiye’de Göç ve Bütünleşme Sorunsalı*”, içinde: 21. Yüzyıl Karşısında Kent ve İnsan, Yayına Hazırlayan: Firdevs Gümüsoğlu, Bağlam Yayınları, 2001.

KELEŞ, Ruşen, “*Kentleşme ve Kamu Yönetimi Sorunları*”, içinde: Hızlı Şehirleşmenin Yarattığı Ekonomik ve Sosyal Sorunlar, 10-11 Ocak 1986, Siyasi ve Sosyal Araştırmalar Vakfı (SİSAV) Yayınları, İstanbul, 1986.

KARAMAN, Kasım, “*Türkiye’de Şehirleşme Olgusu ve Gecekondu*”, Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları 4, 2004.

SAĞLAM, Serdar, “*Türkiye’de İç Göç Olgusu ve Kentleşme*”, Türkiyat Araştırmaları, Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Sayı:5, Güz-2006, s. 35.

SAMSUNLU, Ahmet, “Toplu Konut Kanunu ve Türkiye’deki Uygulamaları”, içinde: *Kent ve Planlama: Geçmişi Korumak Geleceği Tasarlamak -Ruşen Keleş’e Armağan-*, İmge Kitabevi, 2007.

SÖNMEZ, Mustafa, İstanbul’un İki Yüzü (1980’den 2000’ e Doğru), Arkadaş Yayınları, 1996.

T.C. Bayındırlık ve İskân Bakanlığı, “*Kentsel Yoksulluk, Göç ve Sosyal Politikalar Komisyonu Raporu*”, Kentleşme Şurası 2009, Ankara, Nisan 2009.

İMO Konut Raporu, “*Türkiye’de Konut Sorunu ve Konut İhtiyacı Raporu*”, Teknik Güç, 1 Aralık 2008.

UN-HABITAT (2003), “*The Challenge of Slums*”, United Nations Human Settlement Programme, Global Report of Human Settlement 2003, Earthscan Publications Ltd, London-UK, Sterling-USA.

UNITED NATIONS DEVELOPMENT PROGRAM (2011), “*The Millennium Development Goals Report 2011*”, United Nations, New York-2011.

Deprem Simülatörü, *Dünyada Son 30 Yılda Yaşanan Büyük Depremler*, http://www.depremsimulatu.com/buyuk_depremler.html, [İndirme Tarihi: 20.03.2012].